

BIJLAGE BIJ RIB DOORDECENTRALISATIE BESCHERMD WONEN EN OPVANG

Huidige situatie

Sinds 1 januari 2015 geldt de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Voor inwoners met psychische of psychosociale problemen, of die door bijvoorbeeld huiselijk geweld dakloos zijn geraakt, zijn gemeenten nu verantwoordelijk voor:

- Beschermd wonen
- Maatschappelijke opvang
- Vrouwenopvang

In het sociaal domein hebben Beschermd wonen en opvang (BW&O) een aparte positie. Hoewel elke gemeente verantwoordelijk is voor BW&O, ligt in de praktijk de verantwoordelijkheid en het budget bij 43 centrumgemeenten. Het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben afgesproken dat centrumgemeenten voorlopig verantwoordelijk zijn. Dit betekent een voortzetting van de praktijk zoals die voor opvang al langer gangbaar was. Deze centrumgemeenten hebben dus een regierol. Zij ontvangen dan ook financiële middelen van het Rijk. Elk centrumgemeentegebied bestaat uit een centrumgemeente en diverse regiogemeenten. Onder centrumgemeentegebied Dordrecht vallen gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Vijfheerenlanden (de laatste tot en met 2020).

Veranderingen vanaf 2021

In mei 2018 maakten de VNG en staatssecretaris Paul Blokhuis bestuurlijke afspraken over doorontwikkeling van Beschermd wonen en de Wmo. Hiervan zijn twee onderdelen belangrijk voor de ontwikkeling van het budget voor gemeenten, en voor de verdeling tussen regio's en gemeenten:

- Openstelling Wet langdurige zorg (Wlz¹) voor mensen met psychische problemen;
- Nieuw verdeelmodel (ingroeipad van 10 jaar).

Openstelling Wlz voor mensen met psychische problemen

Mensen met forse psychiatrische problematiek van wie vaststaat dat ze blijvend zijn aangewezen op 24-uurszorg, krijgen naar verwachting vanaf 1 januari 2021 toegang tot de Wet langdurige zorg (Wlz). Een wetswijziging om dit mogelijk te maken is in voorbereiding. De overheveling leidt tot een uitname van ongeveer een derde van het budget voor Beschermd wonen. Centrumgemeente Dordrecht is inmiddels gestart met deelname aan de door het Rijk aangewezen regiotafel om de voorbereidingen voor deze wijziging te treffen.

Nieuw verdeelmodel

Het Rijk en de VNG werken aan een nieuw objectief verdeelmodel van de beschikbare middelen dat beter aansluit op de lokale vraag naar maatschappelijke ondersteuning in de vorm van Beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Nu worden de budgetten voor Beschermd wonen nog verdeeld op historische grondslag (oude AWBZ-budgetten). Het streven is de herverdeling van het budget vanaf 1 januari 2021 in te voeren en tegelijkertijd de cliënten naar de WIZ over te hevelen. Het nieuwe verdeelmodel geeft evenals de Wlz-uitname onzekerheid voor gemeenten over de financiën op termijn. Gemeenten moeten zich voorbereiden op nieuwe (financiële) afspraken. Dit komt door:

- Vernieuwing van BW&O;
- Objectiveren en decentraliseren van middelen.

Het nieuwe verdeelmodel heeft een overgangsfase zodat gemeenten naar de invoering van de nieuwe verdeling kunnen toegroeien. Ook aanbieders hebben te maken met onzekerheid over de middelen die ze in de regio duurzaam kunnen inzetten. In het gunstigste geval houden nieuwe (financiële) afspraken rekening met de huidige situatie en context. Een belangrijke basis is dan ook om de huidige praktijk in onze regio in kaart te brengen. Voor *vrouwenopvang* zijn vooralsnog geen plannen om de middelen door te decentraliseren. Hier blijven middelen volgens een objectief verdeelmodel over de centrumgemeenten verdeeld.

¹ Zijn mensen met flinke psychiatrische problemen blijvend aangewezen op 24-uurszorg? Dan krijgen ze naar verwachting vanaf 1 januari 2021 toegang tot Wlz. Deze overheveling leidt waarschijnlijk tot een uitname van zo'n een derde van het budget voor Beschermd wonen.

Taak centrumgemeenten

De financiële middelen voor BW&O gaan nu nog naar de centrumgemeenten. Sinds het ingaan van de Wmo 2015 is beschermd wonen een gemeentelijke taak, maatschappelijke opvang was dat al eerder. Voor de taken maatschappelijke opvang en beschermd wonen zijn er 43 centrumgemeenten. De Wmo 2015 kent formeel gezien geen onderscheid tussen centrumgemeenten en regiogemeenten. Alle gemeenten zijn op grond van artikel 1.2.1 verantwoordelijk voor opvang en beschermd wonen. Artikel 2.6.1 verplicht colleges echter met elkaar samen te werken, indien dat voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering van deze wet aangewezen is. Voor opvang en beschermd wonen is tussen Rijk en de VNG afgesproken dat voorlopig met centrumgemeenten zal worden gewerkt. De centrumgemeenten hebben hierbij een regierol en ontvangen ook financiële middelen van het Rijk. Voor deze samenwerking hebben we in onze regio een samenwerkingsovereenkomst BW&O. In het kader van de eerder genoemde ontwikkelingen gaan we deze overeenkomst verlengen t/m 2023.

Wijziging per 1 januari 2021

De financiële middelen worden per 1 januari 2021 gedecentraliseerd naar alle gemeenten. Dit past bij het uitgangspunt dat elke gemeente verantwoordelijkheid draagt voor het ondersteunen van kwetsbare inwoners, ook als die inwoners beschermd wonen of maatschappelijke opvang nodig hebben. De beweging is van 'regionaal wat moet, lokaal wat kan' naar 'zo lokaal mogelijk'. Daarnaast is besloten om vanaf 2021 de Wlz open te stellen voor cliënten met psychische problematiek, wat ook financiële consequenties met zich meebrengt.

Tien bouwstenen

Eind juni jl. stelde het bestuur van de VNG het advies vast van het Expertiseteam Doordecentralisatie MO-BW-BW. Het advies bevat 10 bouwstenen voor een zorgvuldige (financiële) doordecentralisatie van Beschermd Wonen om de continuïteit van ondersteuning en zorg te voor inwoners van alle gemeenten. In juli is het advies van het expertiseteam volledig overgenomen door het Rijk tijdens het Bestuurlijk Overleg met het ministerie van VWS met inachtneming van een aantal aandachtspunten. Daarmee is een nieuw fundament gelegd voor de doordecentralisatie van Beschermd Wonen.

De bouwstenen uit het advies worden de komende twee jaar nader uitgewerkt. Dat gebeurt binnen verschillende governance-structuren en deels binnen reeds bestaande trajecten. Zo worden de financiële bouwstenen grotendeels uitgewerkt binnen de Evaluatie Verdeelmodellen Sociaal Domein (EVSD). Voor de diverse bouwstenen geldt daarnaast een verschillende prioritering en planning.

De tien bouwstenen op een rij:

1. Er komt een ingroei-pad 2022-2031: gemeenten groeien in 10 jaar toe van de huidige historische verdeling (over centrumgemeenten) naar een objectieve verdeling (over alle gemeenten)².
2. Gemeenten werken vanaf 2022 verplicht regionaal samen. Het voornemen is om in 2026 ook MO door te decentraliseren. De plannen hiervoor worden na 2024 bekend gemaakt.
3. Huidige cliënten blijven zolang hun indicatie loopt financieel gezien onder de centrumgemeenten vallen, nieuwe cliënten vallen vanaf 2022 onder verantwoordelijkheid van alle gemeenten.
4. De verrekening van de overgang van Wlz-cliënten vindt plaats via een ex-ante uitname en een ex-post verrekening op regionaal niveau op basis van werkelijke uitstroom van cliënten.
5. Het stelsel bevat het principe van een kostenverrekening of woonplaatsbeginsel.
6. Er vindt landelijke inkoop plaats voor enkele specialistische voorzieningen.
7. Er worden landelijke afspraken gemaakt over voldoende en juiste ambulante Zwv-zorg en over voldoende geschikte woningen.
8. Een onafhankelijke Taskforce jaagt de ontwikkeling aan, monitort de beweging en ontwikkeling van vraag en aanbod en bemiddelt in regio's waar samenwerking moeizaam verloopt.
9. Na (iedere) 4 jaar vindt door de Taskforce een onafhankelijke evaluatie plaats of de ontwikkeling verloopt volgens verwachting.
10. Enkele specifieke thema's: o.a. regio-indeling per 2021 en afspraken met zorgkantoren.

² De doordecentralisatie begint formeel in 2021. In dat jaar worden de budgetten nog 100% historisch verdeeld.

Met welke elementen houden we rekening op weg naar 2021

- Onzekerheden fysieke mutaties cliënten tijdens ingroeipad en daarmee ook op nieuwe budgetten: in 2021 de uitname van BW cliënten naar de Wet langdurige zorg (er wordt **vooraf** € 495 miljoen uit het gemeentelijk budget gehaald, op nacalculatie wordt er verrekend). We weten niet wat dit voor de regiogemeente binnen centrumgemeente Dordrecht gaat betekenen;
- In 2022 de start van ingroeipad. We weten niet wat dit voor cliënten en budgetten gaat betekenen.
- De ontwikkelingen rondom landelijke toegankelijkheid in combinatie met landelijke/regionale wachtlijsten hebben gevolgen voor aanbod en de ontwikkeling van woonzorgvoorzieningen.
- We zien dat Beschermd wonen een tussenvoorziening is voor personen die gebruik maken van voorzieningen binnen de reguliere WMO, de Wlz en Zorgverzekeringswet. Daarmee is BW een belangrijke schakel voor de verdere transformatie in de zorg.
- De complexiteit voor zorginstellingen om met lokale gemeenten 'zaken' te moeten gaan doen (administratieve handelingen).
- De perverse prikkels die mogelijk ontstaan door het aanbod in een gemeente centraal te stellen, i.p.v. de cliënt.
- De verplichte samenwerking die is opgelegd (bouwsteen 2).
- Maatschappelijke opvang (MO) blijft vooralsnog de taak van de centrumgemeente. Men is van plan MO pas per 2024 door te decentraliseren, maar dit is nog niet zeker. We zien een belangrijke samenhang tussen Beschermd wonen & Maatschappelijke opvang. Het uit elkaar halen van deze twee taken in de praktijk heeft consequenties waar we nog niet klaar voor zijn.
- Vrouwenopvang is vooralsnog geen sprake van doordecentralisatie (structureel bij Centrumgemeente).
- Samenwerking met zorgverzekeraar(s) moet nog worden opgezet (randvoorwaardelijk voor goede samenhang met Wlz en ZvW).
- Transformatie op lokaal niveau heeft nog tijd nodig; lokaal klaar zijn voor het kunnen toerusten van GGZ cliënten in de wijk en/of kleinschalige voorzieningen.
- We hebben nog ontbrekende woon(zorg)producten in de woonzorgketen aan te vullen en we hebben nog uitdagingen op het gebied van de sociale woningvoorraad.

Meer informatie:

<https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/beschermd-wonen-maatschappelijke-opvang-en-ggz>